

რეზიუმე შეროშია

ქართული ენობრივი სისტემის შესახებ

თანამედროვე ქართველურ ენათმეცნიერებაში ჩამოყალიბდა მოსაზრება, რომლის თანახმად ქართველური ენობრივი სივრცე ერთიანია და ის არ იყოფა რამდენიმე ენად, როგორც ეს კვალიფიცირებული იყო ქართველოლოგთა მიერ. კითხვა ბუნებრივად ჩნდება: რა არის მიზეზი რადიკალურად განსხვავებული ორი თვალსაზრისის არსებობისა? ანუ რა ენათმეცნიერულ ფაქტებს ეყრდნობა ან ერთი, ან მეორე? არის თუ არა ესა თუ ის არგუმენტი მეცნიერულად ღირებული და ენის თეორიის მიხედვით გასაზიარებელი? კითხვებზე პასუხის გასაცემად აუცილებელია გაანალიზდეს ქართველოლოგიის დასაწყისი და შემდგომ მისი განვითარების ეტაპები, კვლევის მეთოდები და მიმართულება.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ დიდი და შრომატევადი სამეცნიერო მუშაობაა ჩატარებული. შეიძლება ითქვას: მსოფლიოს ენათაგან რომელიმეს იშვიათად თუ გაუჩენია სპეციალისტებისთვის იმდენი თავსატეხი, რამდენიც ქართველური ენობრივი სისტემის კვლევამ წარმოშვა, – მცირე გეოგრაფიული არეალი როგორი მრავალფეროვნებითაც გამოირჩევა, ასეთივე მრავალფეროვნაია, შესაფერისია ენობრივი სისტემის სხვადასხვაგვარად რეალიზების ფაქტები. კვლევა სწორად იქნა დაგეგმილი და კვალიფიციურად შესრულებული, – შესწავლილ იქნა სისტემის თითოეული სამეტყველო ვარიანტი (დიალექტი), დიდი ყურადღება დაეთმო უძველესი ხელნაწერებისა და ეპიგრაფიკული ძეგლების შესწავლა-განალიზებას. ამავე დროს, ქართველ მეცნიერებს დასაწყისშივე ჰქონდათ ობიექტური ხელისშემშლელი პირობები, რამაც, საბოლოო ჯამში, არათუ დააბრკოლა, არამედ მთავარი საკითხების შესახებ დასკვნებში იძულებითი, მაგრამ სერიოზული ცთომილებები გამოიწვია.

ჩვენი მეცნიერებისათვის უპირველესი დამაბრკოლებელი ფაქტორი რუსულ-ბოლშევიკურ-კომუნისტური იდეოლოგიის დიქტატი იყო. აქ უადგილო იქნებოდა ამ იდეოლოგიის ყველა გამოვლინების შესახებ გვესაუბრა. საკმარისია გავიხსენოთ 1860 წლიდან მოყოლებული ეთნო-ლინგვისტური დივერსიები ქართველი (და არა მარტო) ერის წინააღმდეგ, რაც სხვადასხვა სახით გაგრძელდა XX საუკუნეში, – 30-იან წლებში ევანიების გამოხდომები, 50-იან წლებში მგელაძეზე მიბმული „მეგრელთა საქმე“ და ა.შ. აიკრძალა მეგრულის კვლევა (გავიხსენოთ ვ. თოფურიასთან დაკავშირებული ინციდენტი ცკ-ში), რამაც სერიოზული დადი დაასვა ქართველოლოგიას. ამ ფონზე გმირობის ტოლფასი იყო არნ. ჩიქობავას, ვ. თოფურიასა და სხვათა ნაშრომების გამოქვეყნება. განსაკუთრებით ეს ითქმის არნ. ჩიქობავას ნაშრომებზე („ქანურის გრამატიკული ანალიზი“, „შედარებითი ლექსიკონი“). სამწუხაროდ, მსგავსი კვლევა, სისტემის ანალიზი აღარ გაგრძელდებულა. ძირითადი ყურადღება ფონეტიკა-ფონოლოგიაზე გამახვილდა. თუმცა აქაც თვალსაჩინოა მეგრულ-ლანჯურის მონაცემთა ნაკლებობა.

მეფეების, იმპერატორებისა თუ პრეზიდენტების (ასევე პოლიტიკოსების) დამპყრობლური იდეოლოგია განმსაზღვრელი აღმოჩნდა მსოფლიო ენათა კლასიფიკაციისას. ენის თეორეტიკოსთა დასკვნების პოზიტიურმა ნაწილმა ვერ შეაკავა პოლიტიკის ზეწოლა. სხვაგვარად ვერ აიხსნება ერთი სისტემისა და

სტრუქტურის მეტყველებების დამოუკიდებელ ენებად კვალიფიცირება მხოლოდ იმის გამო, რომ ეს მეტყველებები სხვადასხვა სახელმწიფოებშია გავრცელებული (საკმარისია სკანდინავიის ქვეყნებისა და მათი „ენების“ დასახელება). ასეთ შემთხვევებში ლინგვისტიკას ადგილი აღარ ურჩება.

ჩვენთან დაკავშირებით დამპყრობლური პოლიტიკისა („გათიშე და იბატონე“) და ლინგვისტიკის დამოკიდებულება თითქოს სხვაგვარი იყო. რუსული მანქანა XX საუკუნის დამდევსაც აგრძელებდა კავკასიაზე „ზრუნვას“, ცდილობდა ერის ნაწილების ერთმანეთისგან გაუცხოებას და ამას აკეთებდა მათი „ენის“, „კულტურის“ დაცვის დეკლარირებით. ნებისთუ უნებლიეთ ლინგვისტიკა მალევე გამოჩნდა ამ პოლიტიკის დამხმარედ, როცა ჯერ კიდევ გამოუკვლეველი ლაზური და მეგრული მეტყველებები დამოუკიდებელ ენებად გამოცხადდა, – სპეციალისტებისთვის ცნობილია ნ. მარისეული, მისთვის ჩვეული ნიჭიერი ზერელობით გაკეთებული დასკვნები ლაზურისა და მეგრულის შესახებ. როცა ის თავის წიგნში („გრამატიკა ქანური (ლაზური) ენისა“) ლაზურსა და მეგრულს ენებად მოიხსენიებდა. მეგრულის შესახებ ჯერ არ არსებობდა ი. ყიფშიძის გამოკვლევა, ხოლო თავისი ნაშრომის მიხედვით ნაკლებად ჰქონდა მსგავსი დასკვნების გამოტანის საფუძველი. არსებითად იგივე ითქმის გ. დეეტერსის მიმართაც, რადგან, როცა ის „ქართველურ ენათა გენეალოგიის სქემას“ ადგენდა, არ იყო გამოკვლეული არათუ ქართველური სისტემის თავისებურებანი, არამედ ამ სისტემის სტრუქტურული ნაწილი, უძველეს წერილობით წყაროთა მონაცემები, მათთან შეფარდებული დიალექტთა ჩვენებით. „ქანურის გრამატიკული ანალიზით“ არნ. ჩიქობავამ საფუძველი ჩაუყარა კვლევის სწორ მიმართულებას, თუმცა შემდგომში მსგავსი მუშაობა აღარ გაგრძელებულა.

გასული საუკუნის მანძილზე ისტორიულ-შედარებითი მეთოდით მუშაობამ ქართველოლოგებს დიდი წარმატებები მოუტანა. თუმცა, ძირითადად ფონეტიკა-ფონოლოგიაზე იყო ყურადღება გადატანილი. ინდო-ევროპულ ენებს შორის ბგერათშესატყვისობის დადგენით მათი ნათესაობის გარკვევა, ცხადია, წინ გადადგმული ნაბიჯი და პროგრესული მოვლენა იყო ენათმეცნიერებაში. ამავე დროს, ქართველურ მეტყველებებს შორის ნათესაობის მტკიცება ღია კარის მტვრევას წარმოადგენდა. უცხოელი ლინგვისტებისთვის, რომელთათვისაც მხოლოდ სალიტერატურო ენის სტრუქტურული ელემენტები თუ იყო ცნობილი, მისგან ფონეტიკური თავისებურებებით განსხვავებული მეტყველებები, ცხადია, „სხვა“ ენები იქნებოდა. მაგრამ საკითხავია, ქართველ ენათმეცნიერებებს რატომ დასჭირდათ ქართლ-კახურის, მეგრულ-ლაზურისა და სვანურის ნათესაობის მტკიცება?! თუ სულხან-საბასდროინდელი ქართველებისთვის ან XVIII საუკუნის მიწურულს „ივერიელთა ერთობის ტრაქტატის“ შემდგენელ-ხელისმომწერთათვის არ იყო გასარკვევი აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველოს მცხოვრებთა ნათესაობა, რატომ გახდა ეს საჭირო XX საუკუნის ქართველებისათვის?!

არავინ დავობს, რომ მეგრულ-ლაზურ და სვანურ მეტყველებებში გარკვეული ფონეტიკური (და არა ფონოლოგიური!) ცვლილებები დასტურდება. არც ბგერათშესატყვისობათა შემთხვევებია უყურადღებოდ დასატოვებელი, მაგრამ „ნათესაობის“ სამტკიცებლად განა არ გვჭირდება მორფოლოგიური ელემენტები, რაზეც არნ. ჩიქობავა მიუთითებდა?

„სისტემა“ და „სტრუქტურა“ ტერმინები ხშირად სინონიმებად მოიხმარებოდა. „სტრუქტურა“ შემდგენელი ნაწილების აღმნიშვნელია (=რა-ს), ხოლო „სისტემა“ ამ სტრუქტურული ნაწილების ურთიერთმიმართებას

განსაზღვრავს (= როგორ-ს). მაგალითისთვის: „წოდებითი ბრუნვის“ მორფოლოგიურ ელემენტად გამოცხადება სისტემის მოთხოვნათა უგულვებელყოფის შედეგი იყო, – ცხადია, ის, რაც წინადადების შენებაში მონაწილეობას არ იღებს, მორფოლოგიური ელემენტი ვერ იქნება. ამ შემთხვევაშიც მეგრულ-ლაზურისა და სვანურის ჩვენებას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს, – აქ მიმართვის ცალკე ფორმა არა გვაქვს და არც ჩანს, რომ იყო.

ქართველოლოგიაში დამკვიდრებულია თვალსაზრისი, რომლის მიხედვით „ზანურსა“ და „სვანურ“ „ენებშია“ ცვლილებები მომხდარი, ამ „ენათა“ მონაცემებია მეორეული, ხოლო ამოსავალ ვითარებას „ძველი“ და „ახალი“ ქართული გვიჩვენებს. გ. მაქავარიანი ბგერათშესატყვისობებზე საუბრისას შეუძლებლად მიიჩნევდა ზანური მასალის პირველადობას, ხოლო არნ. ჩიქობავას თვალსაზრისით ზანურში მოხდა არტიკულაციის გადაწევა. მაგრამ ქართ = ქორთ ტიპის მცდარი შეპირისპირების მაგალითები ეტიმოლოგიურ ძიებებში არაერთია. მიზეზი ამისა, ჩანს, ორგვარია: ერთი მხრივ, ზანურ-სვანური მასალა არ არის გათვალისწინებული; მეორე მხრივ, შეინიშნება ბგერათშესატყვისობის მაგალითების „გაბევრების“ სურვილი, – სხვაგვარად ძნელია ახსნა ისეთი შემთხვევებისა, როცა აშკარა „ზანიზმი“ გურულში შეპირისპირებულია ისევ მეგრულ-ლაზურთან: ბანდლ ძირი დადასტურებულია გურულ და იმერულ მეტყველებებში. იგი გურულში ზანიზმად სამართლიანად არის მიჩნეული ს. ჟღენტის მიერ. ამავე დროს, ბანდლი შეუპირისპირდა მეგრული მეტყველების ბონდლ ფორმას, როგორც ა:ო ბგერათშესატყვისობის ნიმუში (ჰ.ფენრიხი, ზ.სარჯველაძე). მაგრამ საანალიზო მასალაში არ ჩანს მეგრულის ეკიბანდლ (აიბურდა) ზმნური ფუძე, რომელიც ა-ზმოვნია. ამ ა და ო-ზმოვნია ფორმების არსებობა აჩვენებს, რომ იმერულ-გურულისა და მეგრულის ეს მასალა ბგერათშესატყვისობის ნიმუშად ვერ გამოდგება.

შენიშვნა: ქართველური სისტემის „ენებად“ დაყოფის თვალსაზრისს ბგერათშესატყვისობის გარდა ამყარებენ გაგებინების შეზღუდულობის არსებობით. გაგებინება ლინგვისტური კრიტერიუმში არ არის. ის ენის სისტემის ნაწილი, სტრუქტურული ელემენტი არ გახლავთ და ვერ გაანალიზდება როგორც ენათმეცნიერული ფაქტი

გაგებინების გამოყენება ენათა კლასიფიკაციის კრიტერიუმად უშუალოდ მიეზმის ტრადიციულ შეხედულებას, რომლის მიხედვით ენის მთავარი ფუნქციაა ადამიანებს შორის კომუნიკაციის უზრუნველყოფა. მაგრამ მეტყველება (წერიტი თუ ზეპირი) ხომ აზრის რეალიზაციაა, – ჭერ აზრი უნდა წარმოიქმნას, მისი „წარმოთქმა“ კი შემდგომი, მეორეული აქტია. „მე“ არსებობს მანამ, სანამ ენის სისტემით სამყაროს აღქმა შეუძლია. არ არსებობს მასალა, რომელიც მიგვანიშნებდა, რომ სვანური, მეგრული, ლაზური, ხევსურული, კახური... მეტყველებები სხვადასხვა სისტემებისანი არიან და ისინი ისევე განსხვავებულად „ხედავენ“ მზეს, როგორც თურქი, რუსი, ფრანგი, ჩინელი...

არნ. ჩიქობავამ ნახევარი საუკუნის წინ თქვა: „ზანური ენის (მეგრულ-ქანურის) ამოსავალია უკვე ჩამოყალიბებული (ხაზი ავტორისაა – რ.შ.) მეტყველება იბერიული წყების ერთ-ერთი დიალექტისა, რომელიც დაღეჭილია (ხაზი ავტორისაა – რ.შ.) ძველი ქართული სამწერლო ენის შედგენილობაში“. ამავე სტატიაში მკვლევარი მიუთითებდა: „ძველი ქართული სამწერლო ენის შედგენილობის სირთულე, რასაც ბუნებრივად ექცეოდა ყურადღება სპეციალურ

ლიტერატურაში (ნ. მარი, ივ. ჯავახიშვილი, ა. შანიძე, ვ. თოფურია), ჯერ კიდევ არაა სათანადოდ გამოვლენილი: საამისოდ საჭიროა ძველი ქართული სამწერლო ენის ჩვენებათა დეტალური ანალიზი – მორფოლოგია – სინტაქსისა, ლექსიკისა და ფინეტიკის მხრივ – თანამედროვე ქართული დიალექტებისა და ზანურ-სვანურის მონაცემთა სრულად გამოყენებით“ (არნ. ჩიქობავა, 1948).

სამწუხაროდ, ეს მოსაზრება შემდგომში სპეციალისტებმა უყურადღებოდ დატოვეს. მრავალი საინტერესო ნაშრომი დაიწერა სალიტერატურო ენისა და ქართველური დიალექტების შესახებ, მაგრამ „ზანურ-სვანურის მონაცემთა სრულად გამოყენება“ ვერ მოხერხდა. – ქართველოლოგიამ ჯერ ვერ გაარკვია, „ძველი ქართული სამწერლო ენის შედგენილობაში“ რა არის „დალექილი“ ზანურ-სვანურიდან.

მეგრულ-ლაზურ მეტყველებაში მხოლოდ ძველი სამწერლო ენისთვის დამახასიათებელი არაერთი სტრუქტურული ელემენტი თუ ლექსიკური ერთეული დასტურდება. სამწერლო ენაში ზოგი მათგანი შუა საუკუნეებისთვის უკვე იკარგება, სხვა ელემენტი ცვლის. მაგალითისათვის: ძველ ტექსტებში (ასევე „ვეფხისტყაოსანში“), როგორც ცნობილია, ინტენსიურად იხმარება ნანათესაობითარი ვითარებითის ფორმები, რომელთაც შემდეგ -თვის, -კენ თანდებულებიანი ბრუნვა ცვლის. ის, რაც ნორმაა ათი საუკუნის წინანდელი სამწერლო ენისთვის, დღესაც აუცილებელი მორფოლოგიური ელემენტია მეგრული მეტყველებისთვის. ანუ, ამ უკანასკნელმა შეინარჩუნა უძველესი ენობრივი ნორმა. ძნელი დასანახი არ იყო, რომ მეგრულის თიშა (მისად) ფორმაში დ ფონეტიკურ ნიადაგზეა დაკარგული. სადაც ეს ფაქტორი არ მოქმედებს, დ შენარჩუნებულია: ჩქიმდა (ჩემდა). ანალოგიური ვითარებაა ძველ ტექსტებში (ვ. თოფურია).

მსგავსი ფაქტობრივი მასალა არაერთია, რაც სათანადო კვალიფიკაციას მოითხოვს და, ამავე დროს, აუცილებელია მათი გათვალისწინება, როცა მეგრულ-ლაზური მეტყველებისა და სამწერლო ენის ურთიერთმიმართებაზე ვსაუბრობთ.

თხუთმეტი საუკუნის მანძილზე სხვადასხვა ტექსტებით ფიქსირებული ქართველური ენა და მისი მრავალფეროვანი სამეტყველო სახეობანი უტყუარი და ზუსტი მემატიაწეა ერისა. მისი „ნაამბობი“ აუცილებლად უნდა ემთხვეოდეს საისტორიო წყაროებს. მეტიც, მემატიაწეთა ინფორმაციები შესაძლებელია ენის მონაცემებით შემოწმდეს. მაგრამ არა – პირუკუ.

„ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიურ ლექსიკონში“ ავტორებმა ქართ = ქორთ შეიტანეს როგორც ბგერათშესატყვისობის ნიმუში. ამავე დროს, მსჯელობის გარეთ დატოვეს მეგრულ-ლაზურსა და სვანურში დადასტურებული თბილისის აღმნიშვნელი ქართ-ი, ხოლო საისტორიო ნაშრომებში საქმის ვითარება ისეა წარმოჩენილი, თითქოს საქართველოს ისტორიის რომელიღაც მონაკვეთში არსებობდა „ქართის ტომი“, რომელმაც თავისი პოლიტიკური გავლენა დაამყარა აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველოში და ქართველთა თვითსახელწოდებაც ამ ტომის სახელიდან მოდის. ამას მოჰყვება შემდეგ სამეცნიერო ლიტერატურაში უკვე გაკრიტიკებული „ქართიზაციის“ აბსურდული, დაუსაბუთებელი თეორია, რომელიც პირდაპირ კავშირშია ისტორიკოსთა ნაწილის მიერ გაზიარებულ მოსაზრებასთან, რომლის მიხედვით IX-X საუკუნეებამდე დასავლეთ საქართველოს ეკლესია და ქვეყანაც ბერძნულენოვანი იყო, რომ საქართველოს პოლიტიკური გაერთიანების შემდეგ მოხერხდა მისი „გაქართულება“. მსგავს

მსგელობას, რბილად რომ ვთქვათ, არავითარი ისტორიული და ენობრივი არგუმენტი არ ახლავს.

ქართ-ძირ-ფუძე დასავლურ-ქართველური მეტყველების შემონატანია სამწერლო ენაში, რასაც დიდი კვლევა-ძიება არ სჭირდება. ამავე დროს, ძველ ქართველურ მწერლობაში არაერთი ლექსემა დასტურდება, რომელთა „ზანურობა“ ექვს არ იწვევს (**ბორკილი, უბადო, ჩაფულა(ნი), ოქანს, ურჩხი...**). მეორე მხრივ, ქრისტიანულ ტერმინთა ანალიზი ცხადყოფს, რომ დასავლეთ საქართველოს არც ეკლესია და არც მოსახლეობა არასოდეს ყოფილა ბერძნულენოვანი. ქართველური სიტყვა-ფორმები **თანაფა, ქირსე, ნათუა, წაკურთხია...** აშკარად მიუთითებენ, რომ პირველი მოციქულების შემოსვლისთანავე ეს ტერმინები ჩამოყალიბებული და მათ საერთო არაფერი აქვთ ბერძნულ ენასთან. **დასავლურ-ქართველური მეტყველებები („ზანური“, „სვანური“)** არასოდეს დასცილებია საერთო-ქართველურ ენობრივ-კულტურულ სივრცეს. რაც შეეხება პოლიტიკურ ასპექტს, „ქართლის ცხოვრება“ და მწერლობის უძველესი ნიმუშები ცალსახად მიუთითებენ აღმოსავლეთ-დასავლეთის ერთიანობაზე მაშინაც, როცა აღმოსავლეთ საქართველო სხვა ძალას ემორჩილებოდა, დასავლეთი – სხვას, – არაბების პერიოდში და მონღოლების დროსაც დასავლეთის მეფე-მთავრები ეხმარებოდნენ აღმოსავლელებს და, იმავე დროს, იყვნენ გარანტები ენისა და ერის ერთიანობისა.

შენიშვნა: უაღრესად საინტერესო და ზუსტია აკად. ქ. ლომთათიძის სიტყვები: „საქართველოს როცა უჭირდა, შველა ყოველთვის დასავლეთ საქართველოდან მოდიოდა“-ო.

ერთ ენობრივ სივრცეში მოქცეული ხალხი ერთად რომ იქცეს, მან თავისი „მსოფლხედვით“. ენით უნდა შექმნას ზოგადსაკაცობრიო მწერლობა, კულტურა, ხელოვნების ნიმუშები, – ყოველივე ეს გააერთიანებს ამ ხალხს და ერთად აქცევს. დღევანდელ მსოფლიოში (მათ შორის ჩვენს სამეზობლოში) ხალხთა ენობრივი ჯგუფები მოიპოვებიან, რომელთაც ერთად ჩამოყალიბებამდე საკმაო მანძილი აქვთ გასავლელი.

საისტორიო წყაროების მიხედვით, ქრისტიანობის გავრცელების დასაწყისს ქართველობა ერის სახით შეხვდა. მემატთანე მოგვითხრობს: პირველი მოციქულების შემოსვლისთანავე ჩვენმა ხალხმა ძალდაუტანებლად გაიზიარა ჯვარცმულის შეგონებები. ადერკი მეფემ ბრძანა, მოსახლეობა კვლავ ძველი სარწმუნოებისკენ მოექციათ. ხალხმა „დამალნეს ხატნი და ჯვარნი“-ო, შენიშნავს მემატთანე. ქართველობისათვის ქრისტიანობაში ჩადებული ფასეულობანი უცხო არ ყოფილა, ქართველის „მსოფლხედვაში“, მის ბუნებაში უკვე იყო ყველაფერი ის, რასაც „საყვარელი შვილის“ პირით უფალი გვიქადაგებდა. ეს იმის ნიშანი უნდა იყოს, რომ ამ დროისთვის ქართველი ერი უკვე არსებობდა.

არტურ ლაისტის შენიშვნა, ქართველურ მწერლობაში ზღვა არ ჩანსო, „ვეფხისტყაოსანს“ ნამდვილად არ ეკუთვნის. – მთელი სიუჟეტის ძირითადი, მთავარი ნაწილი ზღვის სანაპიროს „ქვეყნებში“ ვითარდება. დასანანია, რომ რუსთველოლოგებმა, ლიტერატურის კრიტიკოსებმა ეს ვერ დაინახეს. „ქართიზაციის“ იდეით გატაცებულმა ისტორიკოსებმა კი ვერ შეამჩნიეს, რომ რუსთაველი პოეტური ენით გადმოგვცემს მემატთანის მიერ მოთხრობილ ქუჩისა და ფარნავაზის ისტორიას. ეს ფაქტი უნდა მიანიშნებდეს, რომ მემატთანის ნაამბობი გამოგონილი არ არის და ის ისტორიის რეალური ნაწილია. ამავე

დროს, ოცდასამი საუკუნის წინ ქუჩისა და ფარნავაზის ერთობლივი ეს ქმედება ერთიანი, ერთად ჩამოყალიბებული ხალხის დანახვისკენ გვიბიძგებს. **ერი კი ერთიანი მსოფლხედვის, ენობრივი სისტემის გარეშე არ არსებობს.**

ზემოთ თქმულს სარწმუნოდ თუ ჩავთვლით, თანამედროვე ქართველობა არჩევანის წინაშე დგას: მან ან უნდა უარყოს თავისი ენობრივი სივრცის („მსოფლხედვის“) რამდენიმე ენად დაყოფა, ან უნდა აღიაროს, რომ დღეს ქართველი ერი აღარ არსებობს, რადგან თეორიულადაც შეუძლებელია ერთ ადამიანს, ერს სააზროვნოდ ორი ან მეტი ენობრივი სისტემა ჰქონდეს.

ქართველური ენობრივი სივრცის რამდენიმე „ენად“ დაყოფის შედეგია ის, რომ „ცხელი თავები“ სამეგრელოსა და სვანეთში ცდილობენ მეგრული და სვანური (ასევე ლაზური) მეტყველებების „ემანსიპაციას“, – ენათმეცნიერებმა დაადგინეს, რომ სვანური, მეგრული, ლაზური და ქართული სხვადასხვა „ენებია“-ო. ამას საუკუნეზე მეტია რუსული მანქანა ხელს უწყობს. ასეთ ვითარებაში თქმა იმისა, რომ ქართულია სამწერლო ენა და სხვა დანარჩენი უმწერლო ენებიაო, ლინგვისტური თვალსაზრისით უმართებულოა, ხოლო ქართველ ერთან მიმართებით – მიუღებელი. ასევე გაუმართლებელია სვანურის, მეგრულ-ლაზურის ქართული ენის დიალექტებად კვალიფიცირება. ტრადიციული, ზოგადი „ქართული“ ტერმინის წინააღმდეგი არაეინაა, მაგრამ ამ შიდა და გარე შემოტევების ფონზე ლინგვისტურადაც სწორი იქნებოდა XIX საუკუნეში გაფორმებული და საკმაოდ პოპულარული „ქართველური“ ტერმინის გამოყენება, – ამ ერთიანი „ქართველური ენის“ სახესხვაობებია, მეტყველებებია: სვანური, ხევსურული, ქართლური, ლაზური, იმერული...

ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით „ქართველური“ დაბრკოლებებს ან უხერხულობას არ ქმნის: „ქართველური ენა“, „ქართველური ხელოვნება“, „ქართველური მწერლობა“, „ქართველური ფოლკლორი“, „ქართველური დამწერლობა“.. შინაარსობრივად სრული ინფორმაციების დამტვევი სინტაგმებია. როგორც ჩანს, XIX საუკუნის მოღვაწეები ამას გრძნობდნენ, როცა „ქართული“ და „ქართველური“ ტერმინებს შორის უპირატესობას ამ უკანასკნელს აძლევდნენ. ნ. ბარათაშვილს თავისუფლად შეეძლო ეთქვა: „ერთსაც ქართულად კიდევ შესძახებს“-ო, მაგრამ მან დაწერა: „ერთს ქართველურად...“

„ქართველური“ ტერმინის დამკვიდრება სასიკეთო იქნება, რადგან, ერთი მხრივ, იგი თანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენებს ყველა ქართველურ მეტყველებას, მეორე მხრივ (და ეს ყველაზე მნიშვნელოვანია), მოხსნის საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში ხელოვნურად თუ შეცდომით დათესილი ენობრივი გაუცხოების პროცესს, რაც უაღრესად საშიშია ერის მთლიანობისთვის. ქართველმა ენათმეცნიერებმა ეს საშიშროება დღეს თუ ვერ დაინახეს, მომავალი თაობები, ანგლომანიით გატაცებულები, ვეღარ გაუმკლავდებიან ერის დაკნინების პროცესს.

ქართველოლოგთა წინა თაობების ღვაწლი, ცხადია, დაუფასებელია. ამავე დროს, მათ მიმართ პატივისცემა ხელისშემშლელი არ უნდა იყოს, ახალი მასალითა და სათანადო დასაბუთებით განსხვავებული მოსაზრებები წარმოადგინოს ვინმემ. ასეთი მუშაობისკენ მიუთითებდა ჩვენი დიდი მეცნიერი არნ. ჩიქობავა.

დამოწმებული ლიტერატურა

- გ. მაჭავარიანი, 1965 – გ. მაჭავარიანი. საერთო-ქართველური კონსონანტური სისტემა, თბ., 1965.
- ჰ. ფენრიხი, ზ. სარჯველაძე, 2000 – ჰ. ფენრიხი, ზ. სარჯველაძე. ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი, თბ., 2000.
- არნ. ჩიქობავა, 1948 – Арн. Чикобава. Картвельские языки, их исторический состав и древний лингвистический облик. Иберийско-кавказский этнолингвистический сб. II, 1948.

REVAZ SHEROZIA

ON KARTVELIAN LANGUAGE SYSTEM

In the contemporary Georgian linguistics a certain view has been developed according to which the Kartvelian linguistic space is integrated rather than divided, contradicting the idea of the division of the above linguistic space into various languages that had previously been adopted by Kartvelologists.

The Kartvelian language and its diverse idioms attested through various texts in the course of fifteen centuries represent a true and precise witness of the nation. Its content has to coincide with the historical sources. Moreover, the information provided by the chronicles may be verified by means of the language data, but *not vice versa*.

In order for a people bound to a certain linguistic space to become a nation, it is fundamental to create its universal literature, culture, and works of art by applying the nation's worldview and language which will contribute to consolidation and formation of one nation.

Against the background of internal and external conflicts, it seems appropriate (in terms of linguistics as well) to apply the term "Kartvelian", adopted and quite popular as far back as the 19th century.

This integrated "Kartvelian language" has the following varieties: Svan, Khevsurian, Georgian, Laz, Imeretian or otherwise the Svan, Georgian and Zan groups of the Kartvelian language.

The "Kartvelian language", "Kartvelian art", "Kartvelian literature", "Kartvelian folklore", and "Kartvelian alphabet" represent syntagms that consolidate informative content.

Apparently, the very idea was well-perceived by the 19th century public figures preferring to apply the term "Kartvelian".

The use and adoption of the above-mentioned term (i.e. "Kartvelian") will be beneficial as, on the one hand, it will ensure equality for all Kartvelian idioms and, on the other hand, which is crucially important, will offer the way to escape the alienation process developed unnaturally or misleadingly in various regions of Georgia, providing the threat to the integration of the entire nation.